

Kozma Judit: Szociális munka – Spiritualitás – Egyházak

A szerkesztő előszava a különszámhoz

Absztrakt

A szerkesztői előszó célja a különszám bemutatása, azoknak a tanulságoknak az összefoglalása, amelyeket én találtam a tanulmányokban a szociális munka, a spiritualitás és az egyházak kapcsolatáról egyrészt általában, másrészt itt és most Magyarországon. A téma jelentőségét és érdekességét az adja, hogy manapság az egyházak szerepe mind Magyarországon, mind Európa más országaiban egyre bővül a szociális ellátásban, míg missziós szerepük folyamatosan csökken. Ez a helyzet feszültségeket okoz azok között, akik úgy gondolják, hogy elsődlegesen az államnak kell felelősséget vállalnia az állampolgárok szociális jogainak érvényesítésében és azok között, akik az egyének jólétéről való gondoskodást inkább maguknak az egyéneknek, azután a családjuknak, a helyi közösségnek, az egyházközségeknek, és csak legvégső esetben az államnak a felelősségi körébe utalnák. A feszültségteli politikai klímában fontos felmutatni a hívő és nem hívő szociális munkásokat alapvetően összekötő értékeket és etikai elveket, azaz a spiritualitást, ami minden valódi szociális munka magja, és leválasztani az ügyről a politika hordalékát, ami kibékíthetetlennek igyekszik feltüntetni az ellentétet a vallásos hitben és a tudományban gyökerező szociális munka között.

Kulcsszavak: szociális munka, vallás, spiritualitás, karitás, diakónia, értékrend, etika

Abstract

The purpose of the editorial foreword is to present the special issue, to summarize the lessons I have found in the studies on the relationship between social work, spirituality, and churches, both in general and here and now in Hungary. The relevance of and interest in the topic is that nowadays the role of churches in social care is expanding both in Hungary and in other European countries, while their missionary role is steadily decreasing. This situation is creating tensions between those who believe that the state should have primary responsibility for the social rights of citizens and those who would rather see the responsibility for the welfare of individuals falls to the individuals themselves, then to their families, the local community, the parishes, and only as a last resort to the state. In a tense political climate, it is important to highlight the values and ethical principles that fundamentally unite believing and non-believing social workers, i.e., the spirituality that is at the core of all genuine social work, and to detach the issue from the political substrate that makes the conflict between social work rooted in religious faith and social work rooted in science seem irreconcilable.

Keywords: social work, religion, spirituality, caritas, diakonia, value system, ethics

Bevezetés

A szerkesztői előszóban egyrészt bemutatom a különszám szerkesztési koncepcióját, amivel integrált egységbe igyekeztem foglalni a tizennégy tanulmányt, másrészt leírom, hogy az egyes tanulmányokból mit tanultam meg a szociális munka, a spiritualitás és az egyházak közötti kapcsolatról. A szociális munka történetileg a vallásokban, a hívő emberek jótékony jócselekedeteiben gyökerezik. Minden szent iratban olvashatunk a valamennyi embertársra kiterjedő szolidaritásról, az alapítók mindannyian felhívták híveik figyelmét egymás és az elesettek szolgálatára, a társadalmi igazságtalanságok elleni fellépés fontosságára. Ma is a szolidaritás, a hátrányt szenvedők szolgálata, a jó élet, a jó közösség és a jó társadalom építése a szociális munka hivatás missziója. Ez adja a hivatás spirituális lényegét.

A szociális munkás professzió fejlődése során szekularizálódott, eltávolodott az egyházaktól. A környezet összetettebb lett, a szociális szakemberek klienseinek egy része hívő, más része nem, és a hívőknek is csak egy része tartozik valamelyik felekezethez, és még annál is kevesebben vannak az elkötelezettek, a rendszeres templomjárók és az egyházban szolgálatot vállalók. A szociális munka professzionalizációja ugyanakkor a tevékenység tudományos megalapozottságát hozta magával, a misszió azonban nem változott, a tudásalap és az eszközök változtak. A spiritualitás is elvált a vallásokkal való exkluzív kapcsolattól.

Manapság az egyházak szerepe mind Magyarországon, mind Európa más országaiban egyre bővül a szociális ellátásban, míg missziós szerepük folyamatosan csökken. Világszerte is csak azokban az országokban növekszik az egyháztagok száma, ahol az egyház szerepet vállal a szociális igazságtalanságok elleni harcban, mint például Dél-Amerikában (HAYNES, 2014). Az egyházak jóléti szerepének nyilvánvalóan politikai indíttatású növelése élezi a feszültséget azok között, akik szerint az államnak van elsődleges felelőssége a társadalmi problémák kezelésében, és azok között, akik érdekeikből kiindulva inkább megszabadítanák az államot ettől a felelősségtől (aminek árát nyilvánvalóan a jómódúak fizetik meg), illetve akik egyházaik társadalmi súlyának növeléséhez a legjobb módszernek a jóléti (oktatási, egészségügyi és szociális) szolgáltatások elfoglalását látják. A különszám szerzőinek felkérésével és a szám szerkesztésével az volt a célom, hogy ebben a helyzetben tisztázzam a hívő és nem vallásos szociális munkásokat összekötő és elválasztó ügyeket.

A különszám szerzői között vannak olyanok, akik tanulmányukkal bemutatják vagy képviselik saját egyházuk álláspontját a szociális munkáról. Ezekből világosan kiderül, hogy az egyházak nagyon különböző tartalmat adnak a spiritualitásnak, és eltérő álláspontokat fogalmaznak meg a szociális munkával kapcsolatban is. Meglátásom szerint a probléma a szociális munka és diakónia, a professzionális és laikus segítség közötti kapcsolat sajátos meghatározásából fakad. Az egyházak egy része alárendelné a szociális munka misszióját az egyház céljainak, megkérdőjelezi a szociális munka professzionális függetlenségét, ami tudományos megalapozottságából következik. Ezzel összefüggésben a szociális segítséget a vallási térítés eszközének tekintik, és feleslegesnek tartják a nem teológiai felsőoktatási képzést. Ezen a ponton ütközhet az egyházi és a világi álláspont, hiszen a Szociális Munka Etikai Kódexe (nem csak nálunk) kimondja, hogy „*A szociális munkát folytató szervezetek nem*

használhatják fel a segítő folyamatot pártpolitikai célokra, vagy vallási meggyőződés befolyásolására” (3Sz, 2022, 3.11.pont), és máshol „A szociális munka jogszabályban meghatározott képesítési követelmények alapján elsajátítható értékekre, szakmai ismeretekre és készségekre épül” (1.12. pont). Az egyházak másik része elfogadja a szociális munka professzionális függetlenségét, és az egyházi tevékenységet meghívónak tekinti, amit a segített szabad döntése alapján elfogadhat, de az elfogadás nem feltétele a szolgáltatásnak.

Az egyházak különböző viszonyt alakítottak ki az állammal is. Egyáltalában nem hiszem, hogy akár az egyházak, akár a szociális munkások kívül maradhatnának a politikai arénán, de vannak a politikai megosztottságon túlmutató elvek és célok. Ahogy a hívők jórésze szerint van Isten denominációk feletti láthatatlan egyháza, úgy a szociális munkának van minden megosztottságon túlmutató értékalapja és etikája. Az értékalap és etika az, ami összeköti a hívő és nem hívő szociális szakembereket, ahogy az International Federation of Social Workers (a Szociális Munkások Nemzetközi Szövetsége) és az International Association of Schools of Social Work (a Szociális Munkás Képző iskolák Nemzetközi Szövetsége) szociális munka definíciójából világosan kiderül. Ugyanez a definíció jelenik meg a Globális Szociális Munka Etikai Alapelvei című nyilatkozatban (IFSW, 2018) is, a nemzetközi etikai kódex alapvetéseként. A definíció a hivatás alapértékeinek összefoglalása.

„A szociális munka olyan gyakorlat alapú szakma és tudományág, amely elősegíti a társadalmi változást és fejlődést, a társadalmi összetartozást, valamint az emberek hatalommal való felruházását és felszabadítását. A társadalmi igazságosság, az emberi jogok, a közös felelősségvállalás és a különbözőségek tiszteletének elvei központi helyet foglalnak el a szociális munkában. A humán és társadalomtudományok elméleteivel, valamint a helyi tudásokkal felvértezve a szociális munka embereket és rendszereket aktivizál, hogy választ adjon az élet kihívásaira és előmozdítsa a jóllétet. A fenti definíció egyes részei a nemzeti és/vagy helyi szinteken nagyobb jelentőségűek lehetnek.” (IFSW és IASSW, 2014)

Miközben – ahogy a definíció is utal rá – vannak a hivatáson belül különbségek abban, hogy szakmai misszióink mely részeit hangsúlyozzuk inkább, de nincs kétféle vagy többféle szociális munka. Az a hivatás, ami megfelel a szociális munka névnek, mindenképpen az emberi méltóságot tekinti a legfőbb értéknek, a társadalom szolidaritását fejezi ki a nélkülözők és vesztesek iránt, szolgálja a társadalmi integrációt, és hangot ad a politikai némáknak. Ez adja a szociális munkás hivatás spirituális lényegét, akár az Isten által kijelölt evilági útnak vagy egyszerűen csak a hivatás missziójának és saját munkánk értelmének tekintjük. Ez egyáltalában nem tér el a nagy vallásalapítók, és főleg nem Mózes vagy Jézus tanításaitól. Ennek bizonyítását a különszám olvasója több itt következő tanulmányban fogja látni.

A tanulmányokat három témacsoportba soroltam, bár az ilyen besorolás semmiképpen sem lehet teljesen kielégítő, mivel a tanulmányok zöme nem egyféle kérdést érint. Az első rovat az Örökségünk, a második a Szociális munka és spiritualitás, a harmadik pedig a Pro és kontra címet viseli. Bár az egyes rovatokban közölt tanulmányok együttesükben sem fedik le a címükbe foglalt témák teljességét, de igyekeztem a témák minél több vetületét megjeleníteni. Ezért belekerült a válogatásba nemzetközi tárgyú írás, és vannak olyan tanulmányok is, amelyek már megjelentek, de kértem a szerzőket, hogy adjanak engedélyt a másodközlésre.

Ezek egyike Baráth Árpád *Spiritualitás és szociális munka* című munkája. A másodközlést azért kértem, mert a témát csodálatra méltó szakirodalmi és szociális munkás gyakorlati háttérismeretekkel dolgozta fel kollégánk. Mivel Árpád éppen a telefonbeszélgetésünk utáni héten távozott az élők sorából, a tanulmány újra közzétételével szakmai és emberi nagysága előtt is szeretnék tisztelegni.

A szerzők felkérésekor nagyon igyekeztem minél több, kiterjedt szociális szolgáltatásokat működtető egyház képviselőit megszólítani. Hálás vagyok a meghívás elfogadásáért (a megjelenés sorrendjében) az Országos Rabbiképző Zsidó Egyetem szociális munkás képzése vezetőjének, Háberman Zoltánnak; az Evangélikus Szeretetszolgálat vezetőjének, Buda Annamáriának; a Wesley János Lelkészképző Főiskola Teológia Tanszéke vezetőjének, Kertai Szabó Ildikónak; a Baptista Szeretetszolgálat Utcafrontja igazgatójának Miletics Marcellnak; a Károli Gáspár Református Egyetem tanárainak, Czibere Károlynak és Birinyi Márknak; a Golgota Egyház lelkészének, Tóth-Simon Károlynak; a Magyarországi Evangéliumi Testvérközösség tagjának, Brizdóné Mislai Ildikónak. Természetesen hálás vagyok tanárkollégáimnak: Polacsek Lajosnak, Havasi Virágnak és Meleg Sándornak, akik nem közölték, tartoznak-e valamelyik egyházhoz. Az ő kutatásaik nyomán pontos és hiteles képet kaphatunk arról, hogy mit jelent, illetve jelenthet a szociális ellátásban az egyházi részvétel növekedése és a spiritualitás gondolatának megjelenése.

1. Örökségünk

A rovatban közölt tanulmányok a szociális munka előző évszázadokban fellelhető gyökereit mutatják be. Az írásokat egyszerűen időrendben soroltam egymás után. Ezért került első helyre **Háberman Zoltán** tanulmánya a középkori zsidó közösség, a Kehila működéséről. A Kehila önálló, a többségi társadalomtól különálló erősen integrált minitársadalom volt, amely az ellenséges környezetben biztosította a közösség túlélését. A kehila minden tagjának biztosította a megélhetést, a lakhatást, a házasárs megtalálását, betegség esetén az orvosi ellátást, az oktatást, nehézségek esetén tanácsadást és segínyt, haláleset kapcsán a temetést és a hátramaradottak támogatását, és nem utolsósorban a spirituális közösséget. Tehát születéstől koporsóig az élet minden vetületében jelen volt a közösség. És miközben a jóléti szolgáltatásokhoz a közösség minden tagjának joga volt, ugyanakkor ehhez mindenkinek tehetősége mértékéig hozzá kellett járulnia, és a közösségi kontroll is erős volt, ami a köteleességek teljesítését biztosította. A tanulmány bemutatja, hogy a szociális biztonsággal együtt járt a szabadság hiánya, a totális közösségi kontroll.¹ A Kehila mindent és mindenkit maga alá rendelt a közösség túlélése érdekében. Ez csak úgy volt lehetséges, hogy a Kehila spirituális közösség is volt, a Tóra szabályait minden tagja megfellebbezhetetlen tekintélynek tartotta, és a Szent Könyv tekintélyében osztoztak azok is, akik azt értelmezték. Szabad identitásválasztás, eltérés a szabályoktól ilyen körülmények között elképzelhetetlen volt. Manapság sokan érznek nosztalgiát a nagybetűs közösségek iránt, ami a zsidók számára a

¹ Ferge Zsuzsa (1994): Szabadság és biztonság. 2000, 1994 augusztus; Esély, 1994. 5. szám, 3-24. ugyanerről a problémáról szól.

Kehila, illetve kelet-európai változatában a Shtetl, a nem zsidók számára a régi faluközösség. A szociális szakmában is élő közösség-mítosz a Kehila/Shtetl megszépített álmából következik, vagy a nép-nemzeti gondolat követői számára a régi faluközösség iránti nosztalgiából. Hábermann Zoltán tanulmánya azt mutatja, hogy a Kehila szabadság nélkülisége egész egyszerűen fullasztó volt, és a túlélés kényszere tette szükségessé. Amikor ez a kényszer elmúlt, akkor menekült belőle ki merre látott, ahogy Szabó István *A napfény íze* című filmje bemutatta. A régi faluközösség elviselhetetlenségét pedig Németh László *Gyász* című regénye mutatta be. A szociális munkások számára, akik a közösségi munka elméletével és gyakorlatával behatóan foglalkoznak, marad a kérdés: Hogyan lehet olyan integrált és stabil közösségeket felépíteni, amelyek nem tagadják az egyén szabadságát?

A második tanulmány **Kertai-Szabó Ildikó** beszámolója az ún. „földalatti vasútról”. Ez nem volt földalatti és nem volt vasút sem, hanem egy, a 19. század első felében működő hívő önkéntesekből álló mozgalom volt, amely a rabszolgáknak a rabszolgatartó déli államokból a szabadságot jelentő északi államokba való szökését segítette elő. A rabszolgaság ellen nem csak szavakkal, hanem tettekkel is küzdő hívő emberek (például kvékerek, metodisták és presbiteriánusok) menedékházak és segítők laza szervezetét tartották fenn. A mozgalom nagyszerűségét idézik a spirituálék, melyek vallásos énekek köntösében beszéltek a szabadulásról, a lehetséges utakról és segítőkéről.² A földalatti vasút ma is létezik, egy ugyancsak önkéntesekből létrejött laza hálózat, amelynek tagjai az emberkereskedelem és családi erőszak áldozatait menekítik, és amelyben a résztvevők ugyanúgy veszélyeztetik a saját biztonságukat, ahogy annakidején a fekete rabszolgák felszabadítására vállalkozók.

A harmadik tanulmány **Buda Annamária** munkája Sztéhlo Gábor örökségéről. Sztéhlo Gábor hozta létre a Magyarországi Evangélikus Egyház Szeretetszolgálatát 1934 és 1961 között. Munkássága tehát három rezsim idején bontakozott ki, érte el csúcspontját, és a végén ellenséges környezetben kellett küzdenie annak a jelentős korlátok közötti fennmaradásáért. A tanulmányban végig kísérelhetjük azt az utat, amelyet bejárt, és amelynek csúcspontja a háború alatt az árvaház létrehozása volt, amelyben zsidó gyerekeket és felnőtteket mentett, és amiért megkapta a „Világ Igaza” címet az izraeli kormánytól. A diakóniát a kezek evangéliumának nevezte, mert ahogy Jakab apostol a levelében írta: „Testvéreim, ha valaki azt mondja, hogy hisz, de ez a tetteiből nem látszik meg, akkor annak az embernek a »hite« nem ér semmit!” (Jakab 2:14), és ahogy Sztéhlo Gábor írta: „*„a diakónia az egyház gyűjtőpontja. Annak a jele, hogy az egyház élő egyház: a diakónia”*”.

A negyedik tanulmányban **Miletics Marcell** bemutatja azt a folyamatot, amelynek során a jótékonyaságból a szociális munka modern értelemben vett professzióvá vált, a szociális munka elvált az egyházi karitászhoz kapcsolódó gyökereitől, a vallásos frazeológiát felváltotta a tudományos alapokon nyugvó kategóriarendszer, és kialakult a szociális munka kompetencialeírása. A hivatás fejlődésének mérföldköveit jelentő programalkotó művek elemzése végén a szerző utolsóként és egyben a jelenig vezető út újabb mérföldköveként Rainer

² A rabszolgaság szörnyűségeiről, a menekítés/menekülés veszélyeiről és ellentmondásairól, a menekítők előítéleteiről és az előítéletekből következő igen problémás akcióiról szól Barry Jenkins nagyszerű horrorfilm sorozata, amely *A földalatti vasút* címet viseli. <https://www.sorozatjunkie.hu/tag/the-underground-railroad/> (2022. 11. 11.) Ez a film a legkirívóbb történeteket sorolja, és meseelemekkel szövi át a történetet, úgyhogy a teljes igazságot a földalatti vasútról csak részben tükrözi.

Bernhard Gehrig: *Lelkiség – a teológia és a szociális munka interdiszciplináris találkozásainak esete* című 2021-ben publikált művét ismerteti. Gehrig rámutat, hogy a szociális munka alapjául szolgáló humanista értékrend és a keresztény értékrend nem mutat jelentős eltérést. A professzionális szociális munka és a diakónia szintézisét ajánlja, ami mindkét diszciplínát gazdagíthatja.

A szerző a tanulmány végén áttér a spiritualitás és a professzió közös alapjának leírására. Két alapidokumentumot, az Igazság és Béke Pápai Tanácsa szociális gondoskodásról szóló kompendiumát és a Szociális munka globális definícióját hasonlítja össze, hogy megállapítsa: a pápai kompendium és a International Federation of Social Workers ugyanazt a misszió-meghatározást kínálja a tevékenység alapjaként, úgymint az emberi méltóság elsődlegességét, az emberi jogok, a jóllét elősegítését, a szabad döntési lehetőség tiszteletben tartását, a társadalmon belüli és az országok közötti békét kívánja mind a szociális munkás professzió, mind a gyakorlati teológia szolgálni. Mindez pedig a pápai tanács álláspontja szerint megegyezik Isten tervével.

2. Szociális munka és spiritualitás

A rovat első tanulmánya **Baráth Árpád** kiváló munkája, amely a spiritualitás és szociális munka találkozási pontjának a lelki egészségvédelem területét jelöli meg. Kollégánk tanulmánya a témáról szóló szakirodalom ismertetésével a professzió és a spiritualitás valamennyi lényegi elméleti kérdésére kitér. Rámutat, hogy a spiritualitás meglehetősen nehezen megfogható fogalom, többféle kategóriális keretben igyekeztek a téma kutatói definiálni. A meghatározásokból világosan kiderül, hogy a vallás és a spiritualitás között vannak ugyan kapcsolódási pontok, de nem okvetlenül kapcsolódnak össze. A szerző összehasonlítja a spiritualitást a vallással. A spiritualitás az én-létezés, küldetés, életcélok felismerését jelenti. Nem kapcsolódik specifikus magatartásformákhoz, normákhoz, hierarchiákhoz, rítusokhoz, dogmákhoz, mint a vallás, és nem feltételez lelki vezetőket sem. Viszont mindkettő kapcsolódik a transzcendenciához, ami az éppen adott pozitív meghaladását jelenti, az élet értelmének és az életcéloknak a forrása, foglalkozik a végső kérdésekkel (szenvetés és halál), továbbá hatékony és konstruktív megküzdési utat kínál.

A kutatások szerint Magyarországon a népesség egyre kevésbé kötődik az egyházakhoz, egyre kevésbé vallásos, ami nem azt jelenti, hogy ne lenne szüksége a spiritualitásra, ezt mutatja a spirituális tartalmak iránti érdeklődés növekedése. Ez viszont, ahogy a különböző csaló és káros tanításokról szóló híradások mutatják, tévutakra vezethet.

A világvallások közül Baráth Árpád a hinduizmust emeli ki, amely a legközelebb áll a szekuláris spiritualitáshoz, mivel nincsenek dogmái, és nagyon sokféle hitet, vallásos vagy nem vallásos viselkedést megenged. Így nagyban különbözik az Ábrahám-vallásoktól, amelyek az igazságot és a bűnt, Isten akaratát helyezik a középpontba, és ezzel – a szerző álláspontja szerint – alapot teremtettek az erkölcsi nyugtalanságnak, a politikai-ideológiai hisztériáknak, népiértésnek és háborús gonosztetteknek.

A szociális munka mindenképpen tartalmazza a transzcendencia és ezzel a spiritualitás mozzanatát, hiszen – ahogy Baráth Árpád írja – munkánk célja, hogy a kliens képes legyen saját

lehetőségeit valóra váltani, növekedni, helyet és célt, jelentéssel bíró kapcsolatokat találni az életben. A spiritualitás összefügg a reflexióval, amit a szociális munka egyik legfontosabb tényezőjének tekintettek a hivatás teoretikusai az elmúlt évtizedekben. A reflexió lehetővé teszi olyan új tudások elsajátítását, amelyek nem hasonlítanak a hagyományos, írásban rögzített tudáshoz, hanem a tapasztalatok, élmények értelmezéséből származnak, érzelmekkel terheltek, és amelyek nélkül kreatív, belátáson alapuló problémafeltáró gondolkodás és konstruktív változásmenedzselés nem elképzelhető. Ez a fajta gyakorlati („hallgatólagos”) tudás azonos értékű a kutatáson alapuló tudással a mindennapi szakmai gyakorlatban. Baráth Árpád következtetésként megfogalmazza a spiritualitásnak a szociális munkába való integrálásának szükségességét, ahogy írja: az élmény alapú/tapasztalati tanulás, a hallgatólagos tudás és a spiritualitás nélkül „a szociális munka modern elméletei és gyakorlata (is) a közömbös, értelmetlen, »receptszerű« piaci szolgáltatások halmaza lenne” (3.o.).

A rovat második tanulmánya **Beryl Hugen Az elhívás: a szociális munka gyakorlatának spirituális modellje** című munkája. Amerikai kollégánk tanulmányában igyekszik azt a sokrétű feszültséget csökkenteni, amit a hívő szociális munkások a vallásos hit, a szolgálatok lelkülete és a szociális munkás hivatás világi értékei között érzékelnek. A feszültség csökkentése érdekében Hugen visszanyúl az elhívás vallási fogalmához, ami megalapozta az egyházhoz tartozó szociális munkás elődök áldozatvállalását. A tanulmány megértéséhez fontos tudnunk, hogy az Amerikai Egyesült Államokban igen magas a magukat vallásosnak vallók aránya a népességben belül.³ A szociális munka nevezetes elméletalkotói az 1980-as és 1990-es években nagyon ritkán beszéltek a vallásosságról vagy spiritualitásról. Hugen tanulmányát 2008-ban írta, én 10 évvel ezelőtt találtam meg, és fordítottam le. Abban az időben még nagyon kevés írás jelent meg a neten a szociális munka és spiritualitás keresőszavakra. Ma már rendkívül sok találat érhető el ugyanezekkel. A szociális munka jeles elmélet alkotói az 1980-as, 1990-es években tehát nem foglalkoztak a vallásosság kérdésével, alighanem azért, mert a jótékonyosság hagyományai a szegénnytörvény szelleméhez kötődtek, amit a szociális munka modern elméletei elavultnak nyilvánítottak. Az egyházi karitás ítélkező, érdemes és érdemtelen szegények között különbséget tevő szemléletének tovább élését pedig a hivatás lényegétől idegennek tartották. Az utóbbi évtizedekben a szociális munkások hangadó köreinek érdeklődése felélénkült a gyakorlatot megalapozó értékrend iránt, és ezzel együtt a vallási hagyomány iránt is, melyben ez az értékrend gyökerezett. Ezzel a mindennapi élet olyan kérdéseit is felvetik, nevezetesen a végső kérdéseket, amelyek a technikai orientáció segítségével nem válaszolhatók meg. A hivatás spirituális tartalma iránti érdeklődés a technikai orientáció és a bizonyítékalapú megközelítés⁴ kritikájának tekinthető.

A rovat harmadik tanulmánya **Polacsek Lajos A spiritualitás szerepe a szociális munkában** című munkája. Polacsek Lajos Baráth Árpád tanulmányára utal vissza, a gyakorlat felé fordul, és azt vizsgálja, hogy miképp jelenik meg a spiritualitás a szakember és a kliens

³ 2020-ban az USA lakosságának mindössze 5%-a mondta magát ateistának, 6% agnosztikusnak, 18% egyházhoz nem tartozónak, a fennmaradó 71% közül a legmagasabb az aránya a protestáns egyházakhoz tartozóknak (42%) és a katolikusoknak (21%). Arról, hogy a szociális munkások hány százaléka vallásos, nincs elérhető adat, de tapasztalatból tudjuk, hogy például a metodisták között sokan választják a szociális munkát hivatásként, mert Wesley, az egyház alapítója igen nagy hangsúlyt tett az elesettek szolgálatára.

⁴ A technikai orientációról és a bizonyítékalapú megközelítésről: Kozma Judit: A szociális szolgáltatások modernizációjának kérdései a szociális munka nézőpontjából. Kapocs különszám: Kutatás – Fejlesztés 2007. http://szociologiaszak.uni-miskolc.hu/kapott_anyag/kapocs.pdf (letöltve: 2023.01.20.)

közötti kapcsolatban. A kapcsolati jelenségekre vonatkozik a szerző spiritualitás definíciója, ami szerintem a legjobb a tanulmányok meghatározásai közül: „a spiritualitás egy személyes, belső út, egyfajta válasz, értelmezési keret kijelölése az egyén egzisztenciális kérdéseire önmaga és a világ kapcsolatára” (1.o.). Kollégánk írásában jelenik meg a lehangsúlyosabban, hogy a spiritualitás az ember egyik legintimebb ügye. Amivel Polacsek Lajos igyekszik megközelíteni a tárgyat, azok a narratívák: úton lenni, a személyes és szent, a legbelsőbb, a spirituális élmény, amit történetekként lehet elbeszélni, ahogy a szerző beszél Tarkovszkij Andrej Rubljov című filmjéről, ami a filmtörténet talán legspirituálisabb alkotása. Fogalmi, szakirodalmi eszmefuttatások után a szerző a mentálhigiénés gyakorlat összefüggésében tárgyalja a spiritualitást. Martin Buber idézi a találkozás értelmezésével. Szokás szerint nagyon érdekesek az eseteleírások, mert ezek a történetek hozzák az olvasóhoz valóban közel a spiritualitás szerepét a klienskapcsolatban. Nem csak a kliens, hanem a szociális munkások mentálhigiénéjében is jelentős szerepe van a spiritualitásnak, ezért szentel Polacsek Lajos egy fejezetet a segítő-szindrómának és a kiegészítésnek. Nagyon fontos kérdést vet fel az utolsó fejezet, amelyben a spiribizniszről is szó esik. A spiritualitás iránti szükségletet elég jól lehet piacósítani, és ezért tág teret és kiváló jövedelmet biztosít a szélhámosoknak.

A rovat negyedik tanulmánya **Kozma Judit A történetek, avagy milyen módon használhatjuk a bibliai és más történeteket a szociális munkában?** című esszéje. Baráth Árpád gondolatmenetét folytatom, amikor a bibliai és más történetek szociális munkások számára szóló tanulságairól írok. Ő beszélt a hallgatólagos tudásról és reflektív-alapú szemléletről a szociális munka gyakorlatában. A segítő gyakorlatban központi szerepe van a tapasztalatok, élmények ún. feldolgozásának, azaz megértésének, a reflexiónak. A megértés során az élmény történetté, méghozzá jelentéssel, jelentőséggel és értelemmel bíró elbeszéléssé (narratívává) válik. Az értelemkeresés a professzionális gyakorlat lényege, hiszen az események összefüggéseinek megértése nélkül a változás elérése elképzelhetetlen. Ebben a rövid esszében néhány eseteleírással illusztrálni szerettem volna a tudós kollégáim által mondottakat. Történeteket írtam le, amelyek bemutatják, hogy milyen módon használtam a szent szövegeket és irodalmi példázatokat helyzetek értelmezésére a tanításban, a szupervízióban és a tanácsadásban.

Czibere Károly és Birinyi Márk Spiritualitás a fogyatékos személyek segítésében című tanulmányukban arra vállalkoztak, hogy leírják, miben különbözik a diakónia (amit keresztyén szociális munkának neveznek!) attól, amit a tanulmányban világi (szekuláris) szociális munkának hívnak. A tanulmány okfejtése nyilván az oktatás szükségleteire reflektál, ugyanis a Károly Gáspár Református Egyetemen (melyben mindkét szerző tanít) mind szociális munkás, mind pedig diakónus képzés⁵ folyik. Az ember istenképűségéből/teremtettségéből kiindulva a diakóniai munkás értékrend magjának az eredendő emberi méltóság tételét tekintik, ugyanakkor viszont a diakóniai munka spirituális tartalmának nagyon karakteres, az egyházi dogmákhoz kötődő értelmezést adnak, és élesen szembe helyezkednek a „humanista teológiával”. A tanulmányban olvasható spiritualitás-fogalom központi tétele az ember eredendő bűnössége, ami minden emberi nehézség oka, és amitől csak Krisztus engesztelő áldozatának elfogadása, a bűnbánat és a megigazulás jelenthet szabadulást. Eszerint a

⁵ A diakónus képzés képesítési előírásait lásd: <https://pk.kre.hu/index.php/diakonia-alapkepzesi-szak> (letöltve: 2023. 04. 25.)

diakónusnak a kliens, ez esetben a fogyatékos személy megtérését kell elősegítenie. Ezzel szemben más egyházak – alighanem ezek elveit értik a „humanista teológia” kifejezés alatt református kollégáink – Isten és ember közvetlen kapcsolatát, Isten ember iránti megváltó szeretetét, az ember szabad akaratát, a felszabadulást, Isten és ember munkatársi viszonyát tartják fontosnak⁶.

A tanulmány szembe állítja a keresztyén, azaz a református egyházon belül működő és a világi szociális szolgáltatások alapelveit. Az eredeti szembeállítás a diakóniai munka felsőbbrendűségét van hivatva bizonyítani, a következő értelmezések az én álláspontomat tükrözik.

- Talán a legfontosabb különbség, hogy a keresztyén szociális gondoskodás az eredendő bűn tanából kiindulva a személyes felelősséget hangsúlyozza, és a problémamegoldás kulcsának a bűntől való elszakadást és Krisztus engesztelő áldozatának elfogadását tekinti. Ezzel szemben a világi szociális munkások úgy gondolják, hogy ha megfelelőek a körülmények, az emberek általában képesek fejlődni. Ha pedig nem, hiszen a helyzetek/emberi állapotok nem minden esetben javíthatók, sőt idővel romolhatnak, akkor is gondoskodniuk kell klienseik számára a méltó élet lehetőségéről. A feltételek megteremtése nélkül a felelősségvállalás a világi szociális munkások szerint elképzelhetetlen.
- Az élet végével kapcsolatban is eltérő a keresztyén és a világi szolgáltatók elképzelése, hiszen az egyházak az örök élet és a mennyország reményét nyújthatják, míg a világi szociális munkások – az egyházak szolgálatának ajánlása mellett! – a humanisztikus pszichológia, például Irvin Yalom (2022), Szabó Lajos (2020, 26-27) vagy Viktor E. Frankl (2022) gondolataira támaszkodhatnak a hospice gondozás során.
- A szociális szolgáltatásokat fenntartó egyházközségeknek nyilvánvalóan az a legnagyobb előnyük, hogy a közösség gondoskodó figyelmét ajánlhatják a problémával küzdő embertársnak. Ezek a közösségek be tudják fogadni a nehézségekkel küzdőket, például a fogyatékkal élőket. Szerintem mégsem lehet azt állítani, hogy a „világi szociális munka középpontjában mindig az egyén áll”, hiszen közösségi kezdeményezések működnek a világi szolgáltatási gyakorlatban is, és az egyházi közösségeket ajánlhatják klienseiknek az egyházon kívüli szociális munkások is.⁷

Fontos látnunk a különbségeket az egyházi gondoskodás, a diakónia és a szociális munka között. Úgy látom, hogy tudós kollégáim összemoszák ezt a kettőt, amit például a német elméletalkotók, mint a már idézett Rainer Bernhard GEHRIG (2022) két különböző hivatásnak tekint⁸. A különbségek megértése mellett kell megtalálnunk az együttműködés lehetőségeit. Itt

⁶ Kerestem a neten információt a humanista teológiáról, és kérdeztem erről teológus ismerőseimet is. Magyarul egy református szerző művét találtam, Márkus Jenő Liberális szellem a református egyházban (1939) című munkáját, amely a szabad akaratra, Isten és ember közvetlen kapcsolatára tett hangsúlyt a „legyetek olyan, mint Isten” ösvágyával hozza összefüggésbe, és eretnekségnek ítéli. Teológus barátaim közül Iványi Gábort és Kertai Szabó Ildikót kérdeztem, tőlük idéztem a spiritualitás egyházi értelmezésének másik lehetőségét. A két spiritualitás értelmezés hangsúly tekintetében tér el, hiszen a megváltás, Krisztus engesztelő áldozata minden keresztyén üzenetnek központi része.

⁷ Az egyéni felelősségre tett hangsúly pedig éppen a keresztyén szociális munkát láttatja egyén-központúnak.

⁸ A német egyetemeken külön képzéseket ajánlanak a diakónia és a szociális munka tárgykörében, amit össze lehet kapcsolni, de az összekapcsolás esetében két képesítést kap a jelölt.

visszautalnék Miletics Marcell tanulmányára, amelyben pontosan erről a kérdéstről esik szó Gehrig: *Lelkiség – a teológia és a szociális munka interdiszciplináris találkozásainak esete* (2022) című műve alapján.

3. Egyházak a szociális ellátásban: pro és kontra

A rovat első két tanulmánya szociológiai, illetve szociálpolitikai szempontból foglalkozik az egyházaknak a szociális ellátó rendszerben tapasztalható térnyerésével. A harmadik és negyedik írás viszont az egyházi szolgálatok mindennapi életébe, az egyházi szereplők gondolkodásába nyújt betekintést.

Havasi Virág munkájának címe tartalmilag megegyezik a rovat címével: **Pozitívumok és negatívumok a magyarországi egyházak szociális ellátó rendszerben való szerepvállalása kapcsán**. A tanulmány alapos, széleskörű forrásháttérrel megalapozott szociológiai kutatómunka eredménye. A szociális szakemberek körében az utóbbi időszak aggodalmainak jó részét az egyházaknak az állami és civil szolgáltatók kárára történt előretörése okozta. Az aggodalmat és kritikát az váltotta ki, hogy miközben a kormány – nyilván motivációs célból és uniós forrásokból – igen nagyvonalúan finanszírozta az egyházi szolgáltatókat, az állami, önkormányzati és civil szervezeteket elhanyagolta, a különböző intézkedésekkel pedig még tovább rontotta amúgy is elég nehéz helyzetüket. Az egyházak természetesen megragadták az alkalmat társadalmi súlyuk növelésére, és egymás után vették át az iskolákat az önkormányzatoktól, építettek és vásároltak időotthonokat, hoztak létre nevelőszülői hálózatokat. Az egyházak bevonódása mellett szólt, hogy főleg az 1990-es években az újonnan létrehozott intézmények legtöbbször igazi innovációt jelentettek (például a kismama házak, hajléktalan menhelyek, időotthonok), az egyházi intézmények támaszkodhattak a helyi egyházközségekre (ennek szép példáit láthatjuk a Magyarországi Evangélikus Egyház vidéki intézményei esetében), és ugyanakkor minőségi szolgáltatásokat nyújtottak híveiknek.

Miközben a szubszidiaritás elve⁹ az egyházaknak a szociális területre való bevonását indokolja, igen sok érv szól az egyházak részesedésének túl gyors és nagy mértékű növelése ellen. A tapasztalat azt mutatja, hogy a nagy egyházak igyekeznek „kimazsolázni” a profitábilis, kevesebb erőfeszítéssel és áldozattal járó szolgáltatási helyeket, népeiségeket és formákat. A kistelepüléseken például rendszerint a jobb helyzetű és elsősorban nem hátrányos helyzetű gyermekek által látogatott iskolákat vették át, ha pedig az egyetlen iskolát vették birtokba, akkor a település gyermekeinek a világnézetileg semleges iskolaválasztáshoz fűződő joga sérült. A kisegyházak vállalták a mélyszegénységben élők felzárkóztatásában való részvételt, ők azonban nem kerültek be a nagyon jól finanszírozott úgynevezett „bevett” egyházak közé. A legkiszolgáltatottabbakkal foglalkozó egyházak, mint például a Magyarországi Evangéliumi Testvérközösség legalább annyira kiszolgáltatottak, mint azok, akiknek a szolgálatára

⁹ „A szubszidiaritás elvének általános jelentése és célja egy bizonyos fokú függetlenség biztosítása egy alacsonyabb szintű hatóság számára egy magasabb szintű szervvel szemben, különösen egy helyi hatóságnak a központi hatósággal szemben. A hatalom különböző szintjei közötti hatáskörmegosztásról szól tehát, amely elv a szövetségi rendszerű államok intézményi alapjául szolgál.” Európa Parlament: Ismertető az Európai Unióról. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/7/a-szubszidiaritás-elve> (2022. 11. 11.)

vállalkoztak. A jogi anomáliák sok elfoglaltságot adtak az elmúlt években mind az Alkotmánybíróságnak, mind pedig az Emberi Jogok Európai Bíróságának.

Problémát jelentett a területen az ún. „bizniszegyházak” megjelenése. Ezek olyan forprofit cégek voltak, amelyek igyekeztek megszerezni a nagyvonalú egyházi normatívát, és ezért vagy csatlakoztak valamely egyházhoz, vagy egyszerűen betelepültek valamelyik egyházba, hogy ki tudják használni az egyházi előnyöket, a kiegészítő egyházi támogatást. Ez utóbbi kísértésnek azért is szívesen engedtek kisegyházak, mivel nem volt sem megfelelő szakértelmük, sem tapasztalatuk vagy munkatársi gárdájuk a szociális területen végzett munkához, de vonzó volt a társadalmi szerepük növelésének lehetősége. Ezek az együttműködések többször eredményeztek sajtó botrányokat, bírósági ügyeket, és az Állami Számvevőszék is sok esetben tárt fel súlyos hiányosságokat ezeknél az egyházi szolgáltatóknál a gazdálkodás és munkaügy területén. Sok súlyos szakmai visszaélésről pedig csak hallomásból tudunk, mert nincs e szolgáltatóknak megfelelő ellenőrzése és minőségbiztosítási rendszere.

Meleg Sándor írása **Az egyházi térnyerés dilemmái a szociális ágazatban** címet viseli, és elsősorban a szociálpolitika és a szociális munka oldaláról foglalja össze a szociális szakma fenntartásait az egyházi szolgálatok előretörésével kapcsolatban. Az első probléma az állam és egyház szétválasztásának jogelvével kapcsolatos. Az Alaptörvény, bár hangsúlyozza az állam és az egyház szétválasztásának elvét, de kiskaput is teremt ebben, amennyiben lehetővé teszi, hogy az állam közfeladatok ellátása érdekében együttműködjön az egyházakkal. Így a potenciális együttműködők közül kiemeli a törvényhozó az egyházakat, amivel sérül a szektorsemlegesség elve. Az egyenlő elbánás követelményét szintén sérti ezek után a különböző finanszírozás, ami szélsőségesen egyenlőtlen helyzetet teremt a szociális szolgáltató szektorban. A szolgáltató szektor átalakítása, az állami szolgáltató intézményeknek az egyházakra való gyors és nagy volumenű átruházása még nagyobb problémát jelent, mivel ezzel az állam feladta a társadalmi problémák megoldásának feladatát, és ezt igyekszik az egyházakra átruházni. Ez a folyamat több etikai és szakmai problémát jelent, hiszen a szociális munka szakmai sztenderdjei és etikai alapvetése sok szempontból különbözik az egyházakétól. A szociális munkában alapvető szerepet játszanak az állampolgári jogok, a diszkrimináció és a kizsákmányolás elutasítása. Konkrétan eltérő a szociális munkás szakma álláspontja például az abortusz vagy az eutanázia, az LMBTQ+ közösség, az állampolgári felelősség kérdésében, a különböző családformák ügyében. Különösen aggasztó az egyházi működés átpolitizálódása.

Tóth-Simon Károly **A szociális munka és a keresztény lelkiség kapcsolódásai a Golgota Keresztény Gyülekezet szociális szolgálatainak bemutatása alapján** című tanulmánya az egyházakon, illetve ez esetben egy kisegyházi közösségen belül folyó szociális munka mindennapjaiba, és az ott dolgozók gondolkodásába enged bepillantást. A tanulmány azért rendkívül érdekes, mert ebből is látjuk, hogy mennyiben és hogyan különbözik a vallásos gondolkodás a professzionális szociális munkások helyzetértelmezésétől. A lényegét a szerző kiválóan összefoglalja az első mottóban, amely Kalkuttai Teréz anyától származik: *„A különbség köztünk és a szociális gondozók között az, hogy ők valamit cselekszenek, mi pedig Valakinek.”* Bár az egyházakon belül is vannak a szegények felszabadításáért küzdő baloldali csoportok, mint amilyen a felszabadítás teológiája (GUTIÉRREZ, 1998), a vallásos gondolkodás általában az egyének útjára koncentrálna, az egyének üdvözülésével foglalkozik. Ezzel szemben a hivatásos szociális munkások az állam megbízásából kerülnek kapcsolatba a

kliensekkel, és – miközben természetesen foglalkoznak a társadalmi problémák egyéni vetületeivel, a személyes problémákban is segítenek – a problémákat a társadalmi összefüggések/alrendszerek közötti interakciók jelenségeinek mentén értelmezik. A vallásos gondolkodás központi fogalmai ezzel szemben a bűn és a kegyelem. Ahogy Tóth-Simon Károly lelkipásztor írja, a súlyos személyes problémák megoldása a megtérés. A segített személy felelőssége és a kötelességek teljesítése is központi szerepet játszik a segítő folyamatban. Miközben nyilvánvaló, hogy minden embernek vannak kötelességei és felelőssége saját magával és a környezetének tagjaival szemben, de a szociális munka szakmai sztenderdjei szerint az állampolgári kötelezettséghez és felelősséghez jogok is társulnak, melyek értelmében az államnak biztosítani kell a feltételeket ahhoz, hogy az egyének képesek legyenek kötelességeiket teljesíteni.¹⁰ Az individuális problémakezelés ráadásul óhatatlanul felveti az önhiba kérdését, ami a bűnről vallott vallásos álláspont alapján természetesnek tűnik, de a professzionális szociális munka számára egyáltalában nem természetes, mivel a professzionális szociális munkában a problémát a személy és környezete összefüggésében értelmezzük (ökológiai perspektíva és holisztikus szemlélet), továbbá a kliens környezete jelenti a szociális munkás beavatkozás elsődleges területét. A kegyelem vallásos fogalmával is van a professzionális szociális munkásoknak gondja, mivel az önhiba feltételezése mellett a segítség könyöradománynak tűnhet, miközben a professzionális megközelítésben a segítség a szolidaritás kifejeződése, és a kliens szociális jogainak érvényesülését jelenti. Az önhiba feltételezésének helyét pedig az empowerment filozófia foglalta el a hivatás fejlődése folyamán. Tóth-Simon Károly tanulmányából egyébként az is kiderül, hogy a professzionális szemlélet számára is megtalálható az alátámasztás a Bibliában. Tanult kollégánk e mellett azt is látja, hogy a jószándékú, de hozzá nem értő beavatkozás többet árthat, mint használ. Így elismeri a tudományos tudás jelentőségét a hivatásra való felkészülésben.

Utolsónak hagytam, mintegy poénként **Birizdóné Mislai Ildikó, Akik meghallották a zörgetést. Egyházak a 2015-ös menekültválság idején** című tanulmányát. A történet megírásában B. Mislai Ildikó kétféle forrásanyagra támaszkodik: egyrészt megkereste az egyházak szerepével kapcsolatos összes média dokumentumot (újságcikket, tv-műsort, videót); másrészt interjúkat készített a segítőkkel. Csak szuperlatívuszokban tudok beszélni B. Mislai Ildikó tanulmányáról, mert annyira eleven, izgalmas képet ad a válságról, és az abban működő szereplőkről. A mű egyik érdekessége a hőstörténet, a másik a nagyegyházak küszködése a politikai ellenszélben, az ellentétes elvárások között. Ugyanis teljesen mást vártak el tőlük a politikai vezetés és a bibliai példázatok. A menekültválság megmutatta, hogy mit jelent az egyházak szerepvállalása a jelen politikai viszonyai között, és milyen égető gyakorlati problémákat jelent ez az egyházak számára. A menekültválság szélsőséges helyzetében a keresztény hívők emlékeztek a Máté evangéliuma 25. fejezetére, melyben Krisztus a hívőknek kötelességévé teszi a jövevények befogadását, a zsidók meg emlékeztek Mózes V. Könyve 24. fejezetének az idegenekkel szembeni szolidaritást előíró verseire, a nem hívők pedig ugyan nem emlékeztek ezekre, de híven teljesítették a szolidaritás ezekben foglalt parancsolatát. A

¹⁰ A társadalmi problémák individuális kezeléséről írta Ferge Zsuzsa: „A posztmodern közfilozófia a közjó fogalmától idegenkedik, illetve a közfelelősségtől igyekszik megszabadulni. Az egyént úgy teszi felelőssé saját sorsáért, hogy a felelősségvállalás feltételeinek meglététől eltekint. A folyamat röviden a »társadalmi« individualizálásaként jellemezhető.” Ferge Zsuzsa: *Elszabaduló egyenlőtlenségek. Állam, kormányok, civilek.* Hilscher Rezső Szociálpolitikai Egyesület, Társadalompolitikai olvasókönyvek, Budapest, 2000, 75.o.

keresztény hívek többsége tehát pontosan tudta, hogy a jövevény kifejezés a bibliai szövegben a menekültet jelenti. A bibliai szöveg pedig tartalmaz egy problémát, ugyanis Jézus nem definiálja, hogy ki az ő legkisebb atyjafia, és minden embert Isten, az Atya teremtett, úgyhogy az bárki lehet, aki éppen segítségért jön. Tehát, amikor Erdő Péter bíboros, a Magyar Katolikus Egyház feje azt nyilatkozta, hogy „Embercsempésszé válnánk, ha befogadnánk a menekülteket”, akkor nem Krisztus tanításának szellemében járt el. Erdő Péter kijelentése és annak fogadtatása a saját egyházában azt mutatta, hogy az egyházon belül is súlyos nézeteltérések voltak a menekültekkel és a politikai vezetéssel kapcsolatos kötelességek tárgyában, illetve a kettő közötti konfliktus esetén tanúsítandó viselkedés tekintetében. Az inkriminált kijelentés előtt ugyanis több jeles ünnepen mondott prédikációban kiemelte a Magyar Katolikus Egyház feje a szolidaritás keresztényi kötelezettségét, ami nyilvánvalóan mutatta, hogy maga is meghasonlott a kérdésben. A propaganda-cunamival szemben nehéz kiállni, mivel a nagy egyházak lekötelezettjei a kormánynak a bőkezű támogatások miatt. Viszont tény, hogy a katolikus egyházi vezetők a menekültek elleni propaganda hadjárat idején sem akadályozták azokat, akiket hitük késztetett segíteni, mint Liszcai Tamást, a röszei plébánost. A többi nagy és kis egyház pedig vagy Krisztus, illetve Mózes parancsa szerint döntött (mint például a Magyarországi Evangéliumi Testvérközösség és a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége), vagy nem.

Összefoglalás

Álláspontom szerint a szociális munka egyházi, vallási alapú előképei és a világi, tudományosan megalapozott modern hivatás között a közös pont, ami hivatásunk előzményeit és mai formáját összeköti, az értékalap és etika. Elődeink és mi is a jó társadalomnak a bennünk kialakult képéből indulunk ki. Ennek a képnek az alapján igyekszünk klienseinkkel együtt célokat megfogalmazni a munka során. Ugyanakkor vannak különbségek a karitasz/diakónia és a szociális munka között. A szociális munka ugyanúgy, mint a diakónia, spirituális tartalommal bír, a változáshoz, növekedéshez, a jó élethez és a közösségben való részvételhez segíti hozzá a szolgálatát igénybe vevőt, a szociális munka viszont tudományos alapjainak megfelelően az egyén és környezete közötti kölcsönhatás mentén vizsgálja az eseteket, a környezet megváltoztatását tekinti elsődlegesnek, az emberi és állampolgári jogok központi szerepét feltételezi, és igyekszik a hátrányos helyzetűeket hozzásegíteni ahhoz, hogy környezetüket a saját érdekeiknek megfelelően alakítsák (empowerment). Ezzel szemben a karitasz/diakónia az egyénekre koncentrál és az ő (Isten előtti) felelősségüket hangsúlyozza, a teológiai/dogmatikai alapokból kiindulva az emberi nehézségeket a bűnből eredzetteti, Isten megváltó kegyelmét hirdeti, és a megtérést igyekszik elősegíteni. A különbség tehát a kettő között elég nagy. Ennek ellenére sem gondolom, hogy a kétféle megközelítés összeegyeztethetetlen. Egyetértek Rainer Bernhard Gehriggel (2022), a két diszciplína képviselőinek együttműködése erősítheti, gazdagíthatja egymást. De azért a kérdés marad: a jelen politikai helyzetben lehet-e egyáltalán az ezzel kapcsolatos kérdéseket tisztázni, a rivalizálás és hatalmi technikák helyett az együttműködést építeni.

IRODALOM:

FERGE Zsuzsa (2000): Elszabaduló egyenlőtlenségek. Állam, kormányok, civilek. Hilscher Rezső Szociálpolitikai Egyesület, Társadalmpolitikai olvasókönyvek, Budapest.

FRANKL, Viktor E. (2022): Mégis mondj igen az életre! Logoterápia dióhéjban. Európa Kiadó.

GEHRIG, Rainer Bernhard: Lelkiség – a teológia és a szociális munka interdiszciplináris találkozásainak esete. https://www.researchgate.net/publication/355209702_Lelkiseg_-_a_teologia_es_a_szocialis_munka_interdiszciplinaris_talalkozasainak_esete (letöltve: 2023. 04. 26.)

GUTIÉRREZ, Gustavo (1998): A felszabadítás teológiája és a szegények jövője. Mérleg, (34.) 1998/4. 424-452. https://wesley.hu/wp-content/uploads/2018/06/gutierrez_a_felszabaditas_teologiaja_es_a_szegenyek_jovoje_merleg_98_4_424-452.pdf (letöltve: 2022. 10. 31.)

HAYNES, Jeff (2014): Religion in Global Politics. Routledge, London and New York.

INTERNATIONAL FEDERATION OF SOCIAL WORKERS (2014): Global Definition of Social Work, <http://ifsw.org/get-involved/global-definition-of-social-work/> (letöltve: 2022. 10. 31.) A definíció magyar fordítása: Párbeszéd Szociális Munka Folyóirat. <https://ojs.lib.unideb.hu/parbeszed/szocmunkadef> (letöltve: 2022. 10. 31.)

INTERNATIONAL FEDERATION OF SOCIAL WORKERS (2018): A globális szociális munka etikai alapelveinek nyilatkozata. <https://www.ifsw.org/global-social-work-statement-of-ethical-principles/> (letöltve: 2022.10.31.)

KOZMA Judit: A szociális szolgáltatások modernizációjának kérdései a szociális munka nézőpontjából. Kapocs különszám: Kutatás – Fejlesztés 2007. http://szociologiaszak.unimiskolc.hu/kapott_anyag/kapocs.pdf (letöltve: 2023.01.20.)

LORENZ, Walter (1994): Social Work in a Changing Europe. Routledge, London.

MÁRKUS Jenő (1939): Liberális szellem a református egyházban. Kálvin Kiadó.

SZABÓ, Lajos(2020): Úton az időskor felé. A tranzitív változások integratív megközelítése a gerontológia kulskonceptiói mentén. Párbeszéd, 2020. 2. szám. <https://ojs.lib.unideb.hu/parbeszed/article/view/8633> (2023.0214.)

SZOCIÁLIS SZAKMAI SZÖVETSÉG (2022): A Szociális Munka Etikai Kódexe. http://www.3sz.hu/sites/default/files/Etikai_Kodex_2022.pdf (letöltve: 2022.12.01.)

YALOM, Irvin D. (2022): Szemben a nappal. A haláltól való rettegés legyőzése. Park Kiadó.